

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

Son 11 Jild 4

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ
ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ**

№ 11 (4) - 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2024

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

Турсунов Равшан Нормуратович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Холикулов Ахмаджон Боймаҳамматович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Габриэльян Софья Ивановна – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Миллий Университети.

Саидов Сарвар Атабулло ўғли – катта илмий ходим, Имом Термизий халқаро илмий-тадқиқот маркази, илмий тадқиқотлар бўлими.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Насирходжаева Дилафруз Сабитхановна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Остонокулов Азамат Абдукаримович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент молия институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Хожаев Азизхон Саидалоҳонович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Фарғона политехника институти

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакарров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Саидова Камола Усканбаевна – фалсафа фанлари доктори, “Tashkent International University of Education” халқаро университети;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Ўроқова Ойсулов Жамолиддиновна – фалсафа фанлари доктори, доцент, Андижон давлат тиббиёт институти, Ижтимоий-гуманитар фанлар кафедраси мудири;

Носирходжаева Гулнора Абдукаххаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилевич – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳасанов Шавкат Аҳадович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Бахронова Дилрабо Келдиёровна – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Мирсанов Ғайбулло Қулмуродович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:

Аҳмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуротовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат ҳавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Эргашев Икром Абдурасулович – юридик фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Ҳашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Каюмова Насиба Ашуровна – педагогика фанлари доктори, профессор, Қарши давлат университети;

Тайланова Шохид Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент;

Жуманиёзова Муҳайё Тожиевна – педагогика фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Ибрахимов Санжар Урунбаевич – педагогика фанлари доктори, Иқтисодиёт ва педагогика университети;

Жавлиева Шахноза Баходировна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети;

Бобомуротова Латофат Элмуродовна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбаҳор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Шамшетова Анжим Караматдиновна – психология фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пулатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

Содиқова Шоҳида Мархабобовна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси.

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атакулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Лутфиллаев Ҳамидилло Муродиллаевич</i> “ЖАВОҲИР АТ-ТАФСИР ЛИ ТУҲФАТ АЛ-АМИР” АСАРИНИНГ МАЗМУНИ ВА ТАРКИБИЙ ҚИСМЛАРИ ҲАҚИДА	12-17
<i>Эгамбергенов Ҳайтбой Ҳамидулло ўғли</i> ТОШ ДАВРИ АҲОЛИ МИГРАЦИЯЛАРИ (ЎРТА ОСИЁНИНГ ЖАНУБИЙ, ЖАНУБИЙ-ҒАРБИЙ ВА ҚУЙИ АМУДАРЁ ҲУДУДЛАРИ МИҚЁСИДА)	18-25
<i>Esonov Ziyodbek Yuldashevich</i> ҚО’ҚОН ХОНЛАРИ СУЛОЛАСИНИНГ ГЕНЕОЛОГИК ТАҲЛИЛИ	26-31
<i>Mamatqulov Bekzod</i> О’ЗБЕКИСТОНДА XX-АСРНИНГ 20-40-ЙИЛЛАРИДА СANOAT TARMOQLARINING RIVOJLANISHI VA KADRLAR TARKIBINI SHAKLLANTIRISH JARAYONLARI	32-38
<i>Asadova Ra’no Baymanovna</i> О’ЗБЕК- HIND MUNOSABATLARINING YANGI BOSQICHGA KO’TARILISHI: HAMKORLIK ISTIQBOLLARI	39-42
<i>Saidova Raxima</i> О’ЗБЕКИСТОН ВА ИТАЛИЯ MUNOSABATLARINING ME’YORIY-HUQUQIY MANBALARI	43-48
<i>Ortiqov Yosin Abdulboqiyevich, Ergasheva Ra’no Muzaffarbek qizi</i> AFROSIYOB ARXEOLIGIK YODGORLIGINING O’RGANILISH TARIXI	49-55
<i>Iriskulov Bekzod Jaxongirovich</i> TURKISTON GENERAL-GUBERNATORLIGI BYUDJETINING SARFLANISHIGA DOIR AYRIM MULOHAZALAR	56-60
<i>Mirsoatova Sayyora Turg’unovna</i> QOYATOSH SURATLARIDA IBTIDOIIY DAVR IQTISODIIY HAYOTINING AKS ETISHI	61-66
<i>Лухмонов Шахзод Сайфиддин ўғли</i> ВЛИЯНИЕ ДЕНЕЖНОЙ ЭМИССИИ В 1918-1920 ГОДАХ НА СОЦИАЛЬНО- ЭКОНОМИЧЕСКУЮ ЖИЗНЬ НАРОДОВ ТАССР	67-71
<i>Axmedov Bekzod</i> SOVET HOKIMIYATI TOMONIDAN O’ZBEKISTONDA QORAKO’LCHILIKNI RIVOJLANTIRISH TADBIRLARI.....	72-75
<i>Mamatov Jasurbek Qodirqul o’g’li</i> NAMANGAN VILOYATI ZIYORATGOHLARINING AHOLINING IJTIMOIIY HAYOTIDAGI O’RNI (UYCHI TUMANI DEVONA BUVA ZIYORATGOHI MISOLIDA)	76-80
<i>Saidaxmatov Sharifbek Toshpo’latovich</i> SURXONDARYO VILOYATI SANOATINI RIVOJLANTIRISH STRATEGIYASINING ASOSIIY YO’NALISHLARI	81-88

Ибрагимов Рахмон Зиёдуллаевич

ТОШКЕНТ ВОҲАСИ ПАЛЕОМЕТАЛЛ ДАВРИ ЖАМИЯТИ ТАРАҚҚИЁТИДА ТАБИИЙ
РЕСУРСЛАРНИНГ АҲАМИЯТИ 89-93

Akrorov Botir Bakhodirovich

ДОГОВОРНО-ПРАВОВАЯ БАЗА СОТРУДНИЧЕСТВА РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН И ИРАНА
В ГОДЫ НЕЗАВИСИМОСТИ 94-99

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

Tursunov Bekmuxammad Omonovich

IQTISODIYOTDAGI TARKIBIY O'ZGARISHLAR SHAROITIDA SANOAT KORXONALARI
RAQOBATBARDOSHLIGINI TA'MINLASH MEKANIZMI TAKOMILLASHTIRISH 100-108

Muxitdinova Kamola Alisherovna

«OLMALIQ KON-METALLURGIYA KOMBINATI» AJDA ISHLAB CHIQARILADIGAN
MAHSULOTLARNING SANOAT KORXONALARIDA QO'LLANISHI 109-115

Madraximov Qaxramon Egamberganovich

INNOVATSION FAOLIYATNI RIVOJLANTIRISH ORQALI IQTISODIY BARQARORLIKKA
ERISHISH YO'LLARI: XORAZM VILOYATI MISOLIDA..... 116-125

Кетманов Авазбек Маликович

КИЧИК БИЗНЕС МОЛИЯВИЙ РЕСУРСЛАРИ САМАРАДОРЛИГИ ОМИЛЛАРИ ВА УЛАРНИНГ
ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ 126-134

Xolmirzayev Abdulxamid Xapizovich

KAMBAG'ALLIKKA QARSHI KURASHISHNING OMILLARI..... 135-142

Bahriddinov Jahongirbek Ravshanjon ogli

MARKET MECHANISMS, METHODS OF PRICE FORMATION IN THE SYSTEM OF MARKETING
OF GOODS AND SERVICES 143-152

Ilhamova Zarnigor Po'latjon qizi

MINTAQA TURIZMINI RIVOJLANTIRISHDA RAQAMLI MARKETING TIZIMINI
TASNIFI 153-160

Sharipov Komil

MINTAQAVIY KAMBAG'ALLIKNI KAMAYTIRISHDAGI KICHIK BIZNESNING ROLI 161-170

Rajabov Navruzbek Azimjonovich

MAISHIY XIZMAT KO'RSATISH SOHASINI RIVOJLANISHI VA KAMBAG'ALLIKNI
QISQARTIRISHGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR TAHLILI 171-179

Mirzaeva Shirin Nodirovna

SUPPORT AND DEVELOPMENT OF WOMEN'S ENTREPRENEURSHIP IN
UZBEKISTAN..... 180-187

Pardayev Rasulbek Islomovich

TURIZM XIZMATLARI SIFATINI BAHOLASHNING USULLARI VA ULARNING
TAHLILI 188-196

Bahodirov Shohruh Bahodir o'g'li

SANOAT KORXONALARIDA INNOVATSION FAOLIYATNI BOSHQARISH
XUSUSIYATLARI 197-202

<i>Рахимов Бахромжон Ибрахимович</i> ВНЕДРЕНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ МЕТОДОВ ДЛЯ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ВОДНЫХ РЕСУРСОВ	203-209
<i>Zakirova Gulnora Mirzalievna, Madaminov Abdulaziz Anvarjon o'g'li</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA EKSPORT VA IMPORT SALOHİYATI (NAMANGAN VILOYATI TAHLILIDA).....	210-216
<i>Hasanov Ilkhom Isakovich</i> IMPROVING THE FINANCING MECHANISM OF THE SCIENTIFIC SUPPLY SYSTEM IN THE AGRICULTURE OF UZBEKISTAN.....	217-221
<i>Ibragimova Nilufar Ziyadullayevna</i> CHAKANA SAVDO KORXONALARIDA XIZMATLAR KO'RSATISHNING XUSUSIYATLARI	222-227
<i>Maxmudov Jasurbek Ergashevich</i> INNOVATION IQTISODIYOT SHAROITIDA KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINI MOLİYAVIY JIHATDAN QO'LLAB-QUVVATLASH TAHLILI	228-233
<i>Ravshanov Nodirjon Begalievich</i> TA'LIM XIZMATLARI BOZORIDA OLIY TA'LIM MUASSASALARI RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHNING AHAMIYATI	234-243
09.00.00 – FALSAFA FANLARI	
<i>Murtozayev Shahobiddin Baxriddinovich</i> SHIHOIDDIN SUHRAVARDIY FALSAFIY QARASHLARIGA IJTIMOİY-SIYOSIY VAZIYATLARNING TA'SIRI	244-248
<i>Qutlimuratov Sardorbek Rustamovich</i> XORAZM JADIDLARI MA'NAVİY MEROSINING YANGI O'ZBEKISTONDA YOSHLARINI VATANPARVARLIK VA BAG'RIKENGLIK RUHIDA TARBIYALASHDAGI AHAMIYATI.....	249-254
<i>Saburov Jaloliddin</i> XVIII-ASR OXIRI VA XIX-ASR BOSHLARIDA BUXORO AMIRLIGIDA ILM-FAN VA MADANIY HAYOT RIVOJI	255-260
<i>Jabborov Ikromjon Jumaniyozovich</i> NAJMIDDIN KUBRO TA'LIMOTIDA "KOMIL INSON " TARBIYASI VA UNING AXLOQIY VA MA'NAVİY YUKSALISHGA OID G'OYALARNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	261-265
<i>Saidkulov Nuriddin Akramkulovich</i> FORMATION OF PERSPECTIVES REGARDING SOCIETY'S STABILITY	266-271
<i>Adilov Zafar Yunusovich</i> MAHMUD AZ-ZAMAHSHARIY QARASHLARIDA SUV VA SHIFOBAXSH MEVALAR MASALASI	272-277
<i>Yuldashev Farrux Abdurakhmanovich</i> ON THE QUESTION OF THE UNIQUE ROLE OF THE PRINCIPLES OF HUMANITY AND PATRIOTISM IN THE DEVELOPMENT AND STRENGTHENING OF THE FUTURE OF THE YOUNG GENERATION	278-282
<i>Ganiyev Baxodirjon Sodiqjonovich</i> TADBIRKORLIK MADANIYATINING SENSUALISTIK VA AKSIOLOGIK XUSUSIYATLARINING IJTIMOIY-FALSAFIY TAHLILI	283-287

11.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI*Baxronova Dilrabo*

PROTOTURKIYLARNING AMERIKA QIT'ASIGA KO'CHISHI: LEKSIK PARALLELLIZM VA ETIMOLOGIK-SEMANTIK TADQIQ 288-295

Daliyeva Madina

DETERMINANTS OF COGNITIVE MODELING OF POLYSEMY OF LINGUISTIC TERMS IN ENGLISH, UZBEK, AND RUSSIAN LANGUAGES 296-300

Paluanova Khalifa

STRATEGIES FOR ENHANCING PRAGMATIC COMPETENCE IN SECOND LANGUAGE ACQUISITION (SLA) THROUGH EFFECTIVE APPROACHES 301-306

Равшанов Махмуд

СЕМАНТИКА ГЛАГОЛОВ В «ДИВАНИ ЛУГАТ-ИТ ТУРК» МАХМУДА КАШГАРСКОГО 307-311

Bekbergenova Gulaim Aijarıkovna

SEMANTIC CLASSIFICATION OF ENGLISH AND KARAKALPAK ANTHROPOCENTRIC PROVERBS 312-318

Normamatov Farrux Komiljon o'g'li

MURAKKAB USLUBDAGI ASARLAR XUSUSIYATLARI VA UNDA FORMALIZM YONDASHUVI 319-322

Gulamova Dilobar Imamkulovna

ADABIYOT DARSLIKLARDA EVFEMIZMLARNING QO'LLANILISHI VA TAHLILI 323-326

Xolmuxamedov Baxtiyor

TERS LUG'ATLARNING ASOSIY XUSUSIYATI VA ULARNI TUZISH METODIKASI 327-334

Chorieva Iroda Kurbonboevna

KASALLIK NOMLARI VA BELGILARI KELTIRILGAN INGLIZ VA O'ZBEK MAQOLLARINING LINGVOMADANIY XUSUSIYATLARI 335-339

Ganiyeva Orzigul Xayriddinovna

XX ASR AMERIKA REALISTIK QISSACHILIGIDA POETIK KONSTRUKSIYA: SHAKL VA MAZMUN MASALASI 340-345

Расулова Камола

ПОНЯТИЕ ТРАНСФОРМАЦИИ. ВИДЫ АВТОРСКИХ ПРЕОБРАЗОВАНИЙ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИХ ЕДИНИЦ 346-353

Омонов Турғунбой

“СУҒУРТА” ТЕРМИНИНИНГ ЛИНГВИСТИК ТАЪРИФИ 354-358

Хакбердиева Сайёра Фармоновна

ЛИНГВИСТИЧЕСКАЯ ОБЪЕКТИВИЗАЦИЯ ФРЕЙМА «МАТЬ» И «ОТЕЦ» В РУССКОМ И УЗБЕКСКОМ ЯЗЫКАХ 359-364

Xolmirzayev Baxtiyor Mirzamahmudovich

IJTIMOIY-SIYOSIY ASAR TARJIMASINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI 365-370

Gubaydullin Artur Faridovich

CHALLENGES OF TRANSLATION IN TERRY PRATCHETT'S "GOOD OMENS" 371-376

Abdullaeva Sevara Makhsudaliyevna

EMOTIVE INTENSIFIERS OF ENGLISH AND RUSSIAN LANGUAGES 377-381

Baymuradova Gulbaxar Chari Qizi

SURXONDARYO VILOYATI FITOTOPONIMLARINING STRUKTURGRAMMATIK

TAHLILI 382-385

Yuldasheva Nigora Baxodirovna

INGLIZ VA O'ZBEK PAREMIYALARINI O'RGANISHNING AKSIOLOGIK JIHATLARI 386-390

Quljanova To'lg'anoy Shodiyor qizi

ABDUVALI QUTBIDDIN SHE'RIYATIDA POETIK OBRAZLAR TAHLILI 391-396

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

Рузметов Хайрулла

ФУҚАРОЛАРНИНГ ЎЗИНИ ЎЗИ БОШҚАРИШ ОРГАНЛАРИ МАНСАБДОР ШАХСЛАРИНИНГ
КОНСТИТУЦИЯВИЙ-ҲУҚУҚИЙ ЖАВОБГАРЛИГИ 397-402

Ачилова Лилия Илхомовна

ТУРИСТИК ХИЗМАТЛАР КЎРСАТИШ БЎЙИЧА ФУҚАРОЛИК-ҲУҚУҚИЙ
МУНОСАБАТЛАРНИ ТАРТИБГА СОЛИШНИНГ УНИФИКАЦИЯСИ ЧЕГАРАЛАРИ
РАҚАМЛАШТИРИШ ШАРОИТИДА 403-410

Abdubannayev Umidjon

AXBOROTGA BO'LGAN INSON HUQUQLARINI TA'MINLASHNING
RIVOJLANISH BOSQICHLARI 411-421

Халиқулов Комолиддин Носирович

ХОРИЖИЙ ДАВЛАТ СУДЛАРИНИНГ ҚАРОРЛАРИНИ ТАН ОЛИШ ВА ИЖРО ЭТИШДА
ДАВЛАТ СУВЕРЕНИТЕТИ МАСАЛАЛАРИ 422-427

Тўраев Жавоҳир Усмон ўғли

ХОДИМЛАР МЕҲНАТ ҲУҚУҚЛАРИГА РИОЯ ҚИЛИНИШИ БЎЙИЧА ДАВЛАТ НАЗОРАТИ ВА
ТЕКШИРУВИ ТУШУНЧАСИГА ОИД НАЗАРИЙ ҚАРАШЛАР 428-433

Элмурзаев Билолиддин Нурмон ўғли

ТЕРГОВ ҲАРАКАТЛАРИНИ АМАЛГА ОШИРИШДА ТЕРГОВЧИНИНГ ПРОЦЕССУАЛ
МУСТАҚИЛЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШ 434-439

Djumaniyazova Dilfuza Kamalovna, Shayakubov Shomansur Shakabilovich

IJTIMOIIY HAVF GURUHIGA KIRUVCHI YOSHLAR O'RTASIDA HUQUQBUZARLIKLARGA
QARSHI KURASHISH BO'YICHA XORIJIY TAJRIBA 440-446

Алиев Асилбек Кадирович

КРИМИНОЛОГИЧЕСКИЕ (СОЦИАЛЬНЫЕ) ПРЕДПОСЫЛКИ И КОРНИ РАСПРОСТРАНЕНИЯ
АЗАРТНЫХ ИГР СРЕДИ НАСЕЛЕНИЯ 447-451

Нодирахон Абдурахманова

РЕГУЛИРОВАНИЕ ФИНТЕХА И КРИПТОВАЛЮТ: ОСНОВНЫЕ ВЫЗОВЫ И ПРАВОВЫЕ
АСПЕКТЫ 452-462

Ғайбуллаев Соҳибжон Ғайбуллаевич

РЕПО БИТИМЛАР – ТАЪМИНЛОВЧИ БИТИМ СИФАТИДА УМУМИЙ ТАВСИФ 463-469

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI

Xusanova Mohira

OLIY O'QUV YURTLARIDA TALABALARNI BAHOLASH SHAKLINI
TAKOMILLASHTIRISH 470-479

<i>Берикбаев Алишер Аликулович</i> ТАСВИРИЙ САНЪАТ ФАНЛАРИНИ ЎҚИТИШДА ИЛҒОР ТАЪЛИМ ТЕХНОЛОГИЯСИДАН ФОЙДАЛАНИШ САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШ	480-483
<i>Yusupova Shoxista Alimjanovna</i> TALABALARNING TASVIRIY SAN'AT MASHG'ULOTLARIDA IJODIY QOBILIYATINI SHAKLLANTIRISH TEXNOLOGIYASI	484-489
<i>Yakubova Nafisa Odilyanovna</i> CHIZMACHILIK DARSLARIDA TALABALARNI IJODIY-KREATIV FIKRLASHGA O'RGATISH	490-494
<i>Musirmanov Shohboz Usmon o'g'li</i> TURIZM SOHASIDA KADRLAR TAYYORLASHDA AMALIYOT VA NAZARIYANING PEDAGOGIK UYG'UNLIGI	495-500
<i>Suvankulov Umid Ilxom o'g'li</i> MALAKA OSHIRISH JARAYONIDA PEDAGOGLARNING DISKURSIV KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH TEXNOLOGIYASI	501-505
<i>Ibragimov A'lamjon Amrilloevich</i> O'QITUVCHILARNI UZLUKSIZ KASBIY RIVOJLANTIRISHGA KOGNITIVFUNKSIONAL YONDASHUV	506-518
<i>Jo'rayeva Feruza Baxtiyor qizi, Mavlonov Shaxzod Shahobiddin o'g'li</i> TA'LIMDA KOMMUNIKATIV INNOVATSION VOSITALAR VA ULARNING IMKONIYATLARI	519-524
<i>Siddiqova Shahnoza Ahmedovna</i> SCIENCE XALQARO BAHOLASH TADQIQOTLARINING O'ZBEKISTONDA BIOLOGIYA O'QITUVCHILARINING TABIIY FANLAR SAVODXONLIGINI SHAKLLANTIRISHGA TA'SIRI	525-529
<i>Xoliqov Nasriddin Abdikarimovich</i> MILLIY IQTISODIYOT RIVOJLANISHINING SHARTI SIFATIDA TA'LIM, FAN VA BIZNESNING O'ZARO ALOQALARI MAZMUNI	530-534
<i>Javliyeva Shahnoza Bahodirovna</i> TA'LIM SIFATIGA YO'NALTIRILGAN O'QUV MATERIALLARINI YARATISH MODEL 535-539	535-539
<i>Jumaboev Nabi Pardaboevich</i> TA'LIM SIFATIGA YO'NALTIRILGAN O'QUV MATERIALLARINI YARATISH MODEL 540-545	540-545
<i>Kayumov Erkin Kazakbayevich</i> THE IMPORTANCE OF FINE ARTS IN SHAPING STUDENTS' PERCEPTION AND CREATIVITY	546-550
<i>Khojamqulov Rasulbek Kurban ugli</i> THE NEED TO DEVELOP COMPETENCY OF FUTURE ENGINEERS USING COMPUTER GRAPHICS	551-555
<i>Latipova Gavhar Shavkat kizi</i> TARIX YO'NALISHI TINGLOVCHILARI UCHUN KREATIV SALOHİYATNI RIVOJLANTIRISH DOLZARB PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA	556-564
<i>Ernazarov G'olibjon Ne'matovich</i> ATROF- MUXITNING YUKORI XARORATIDA MUSHAK FAOLIYATI	565-568

Received: 31 October 2024
Accepted: 5 November 2024
Published: 15 November 2024

Article / Original Paper

WAYS TO ACHIEVE ECONOMIC STABILITY THROUGH THE DEVELOPMENT OF INNOVATIVE ACTIVITY: THE EXAMPLE OF KHORAZM REGION

Madraakhimov Khahramon Egamberganovich

Mamun University "Economics", associate professor of the department
email: matkarimov_qahramon1@mamunedu.uz

Abstract. In this study, the relationship between the costs of innovative activities and the gross regional product (GRP) was analyzed in the case of Khorezm region. A one-factor linear regression model was used based on data for 2010-2023. The results of the study showed that a 1% increase in innovation spending increased regional gross product by an average of 0.515%. The regression coefficient was confirmed to be positive and statistically significant with a value of $P < 0.001$. The explanatory power of the model is high, expressed by $R^2 = 0.8763$. Breusch-Pagan and Breusch-Godfrey tests revealed no heteroskedasticity and autocorrelation. Also, according to the Shapiro-Wilk test, the model errors are normally distributed. This study provides important recommendations for policy development to increase innovation investment and support development.

Keywords: Innovation, Economic growth, Economy, gross regional product, investment, Innovative activity.

INNOVATSION FAOLIYATNI RIVOJLANTIRISH ORQALI IQTISODIY BARQARORLIKKA ERISHISH YO'LLARI: XORAZM VILOYATI MISOLIDA

Madraximov Qaxramon Egamberganovich

Ma'mun Universiteti "Iqtisodiyot" kafedrası dotsenti

Annotatsiya. Ushbu tadqiqotda Xorazm viloyati misolida innovatsion faoliyat xarajatlari va yalpi hududiy mahsulot (YHM) o'rtasidagi bog'liqlik tahlil qilindi. 2010-2023 yillarga tegishli ma'lumotlarga asoslangan holda bir omilli chiziqli regressiya modeli qo'llanildi. Tadqiqot natijalari innovatsion xarajatlarning 1% oshishi hududiy yalpi mahsulotni o'rtacha 0.515% ga oshirganini ko'rsatdi. Regressiya koeffitsienti ijobiy va statistik jihatdan ahamiyatli ekanligi $P < 0.001$ qiymati bilan tasdiqlandi. Modelning tushuntirish qobiliyati yuqori bo'lib, $R^2 = 0.8763$ ko'rsatkichi bilan ifodalangan. Breusch-Pagan va Breusch-Godfrey testlari natijasida heteroskedastiklik va avtokorrelyatsiya aniqlanmagan. Shuningdek, Shapiro-Wilk testi natijalariga ko'ra, model xatolikasi normal taqsimlangan. Ushbu tadqiqot innovatsion sarmoyalarni ko'paytirish va rivojlanishni qo'llab-quvvatlash siyosatini ishlab chiqishda ahamiyatli tavsiyalar beradi.

Kalit so'zlar: Innovatsiya, Iqtisodiy o'sish, Iqtisodiyot, yalpi hududiy mahsulot, investitsiya, Innovatsion faoliyat.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4I11Y2024N16>

Kirish. Mamlakatlar va mintaqalar miqyosida iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishda innovatsion faoliyatning o'рни tobora ortib bormoqda. Innovatsiya zamonaviy iqtisodiyotning muhim drayveri sifatida qaralib, mahsulotlar va xizmatlar sifatini oshirish, yangi texnologiyalarni joriy etish hamda samaradorlikni ta'minlash orqali raqobatbardoshlikni kuchaytiradi. Xususan, hududiy miqyosda innovatsiyaga yo'naltirilgan investitsiyalar iqtisodiy rivojlanishni qo'llab-quvvatlashda katta ahamiyat kasb etadi. Shu boisdan, ushbu tadqiqotda

Xorazm viloyatida innovatsion faoliyatga ajratilgan sarmoyalarning hududiy yalpi mahsulot (YHM) o'sishiga ta'sirini chuqur tahlil qilishga alohida e'tibor qaratildi. Mazkur tadqiqotning maqsadi – 2010-2023-yillar davomida innovatsion faoliyatga ajratilgan xarajatlar va YHM o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlashdir. Ushbu maqsadga erishish uchun bir omilli chiziqli regressiya modeli qo'llanildi va natijalar asosida innovatsion sarmoyalarning iqtisodiy rivojlanishdagi o'rni baholandi[1]. O'rganilgan ko'rsatkichlar asosida regressiya modeli 87.63% aniqlikda bog'liqlikni tushuntirgan va innovatsion xarajatlarning iqtisodiyotga sezilarli ta'sir ko'rsatishini tasdiqlagan.

Ushbu tadqiqotning amaliy ahamiyati shundaki, natijalar innovatsion sarmoyalarni oshirish va iqtisodiy siyosatni rivojlantirish bo'yicha bir qator tavsiyalarni ishlab chiqishda foydalanilishi mumkin. Innovatsion faoliyatni rivojlantirish orqali nafaqat iqtisodiy o'sishga erishish, balki hududiy raqobatbardoshlikni mustahkamlash imkoniyati ham ortadi. Shu sababli, Xorazm viloyati misolida olingan ushbu xulosalar boshqa hududlar uchun ham qo'llanilishi mumkin bo'lgan samarali siyosat choralari ishlab chiqishga asos bo'ladi[2].

Tadqiqot davomida innovatsiya va iqtisodiy o'sish o'rtasidagi bog'liqlik aniq ko'rsatilib, innovatsion faoliyatga ajratiladigan sarmoyalarning ahamiyati hamda ularni oshirish zaruriyati asoslab beriladi. Ushbu ilmiy tahlil natijalari kelajakda viloyatda va mamlakat miqyosida samarali iqtisodiy strategiyalarni ishlab chiqishga zamin yaratadi.

Adabiyotlar sharhi. Iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishda innovatsion faoliyatning o'rni ortib borayotgani, ayniqsa, Xorazm kabi viloyatlarda yaqqol namoyon bo'lmoqda. Innovatsiyalarga investitsiyalar nafaqat mahsulot va xizmatlar sifatini oshiradi, balki texnologik taraqqiyot va samaradorlikni ham oshiradi. Ushbu sintez innovatsiyalarga yo'naltirilgan investitsiyalarning mintaqaviy yalpi ichki mahsulotning o'sishiga sezilarli ta'sirini asoslaydi.

Innovatsiyalarning iqtisodiy o'sishga ta'siri

Texnologik innovatsiyalar: Innovatsiyalar iqtisodiy o'sish uchun juda muhim, chunki ular raqobatbardoshlik va samaradorlikni oshiradi. Masalan, Tunisda o'tkazilgan tadqiqot innovatsiyalar (patentlar bilan o'lchangan) va 1985 yildan 2019 yilgacha bo'lgan iqtisodiy o'sish o'rtasida sezilarli ijobiy korrelyatsiyani ko'rsatdi[3]. Mintaqaviy tabaqalanish: Innovatsiyalar samaradorligi mintaqalar bo'yicha farq qiladi, ba'zi hududlar qat'iy innovatsion siyosat tufayli sezilarli o'sishni boshdan kechirmoqda, boshqalari esa orqada [4].

Innovatsiyalarda investitsiyalarning roli

Innovatsion faoliyatga investitsiyalar: innovatsiyalarga maqsadli investitsiyalar ishlab chiqarish samaradorligini oshirish va iqtisodiy rivojlanishga olib kelishi mumkin. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, faol innovatsion faoliyat uzoq muddatli ijtimoiy-iqtisodiy o'sish uchun zarurdir [5]. Qiyinchiliklar va cheklovlar: Potensial imtiyozlarga qaramay, ba'zi hududlar innovatsiyalar samaradorligiga to'sqinlik qiladigan, innovatsiyalar va mahsuldorlik o'rtasidagi murakkab munosabatlarga olib keladigan to'siqlarga duch kelmoqda. Innovatsiyalar iqtisodiy o'sishning asosiy omili bo'lsa-da, barcha innovatsion faoliyatlar darhol ijobiy natijalar bermasligini tan olish kerak. Innovatsiyalar va samaradorlik o'rtasidagi munosabatlarga turli mintaqaviy omillar ta'sir qilishi mumkin, bu esa innovatsion investitsiyalar foydasini maksimal darajada oshirish uchun moslashtirilgan strategiyalar zarurligini ko'rsatadi[6]. Yalpi hududiy mahsulot (YaHM) va innovatsion faoliyatga sarflangan xarajatlar o'rtasidagi bog'liqlik ijobiy bog'liqlik bilan tavsiflanadi, bu innovatsiyalarga investitsiyalarning ko'payishi mintaqaviy

iqtisodiy ko'rsatkichlarni oshirish tendentsiyasidan dalolat beradi. Bu korrelyatsiya iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishda innovatsiyalarning ahamiyatini ko'rsatadigan turli tadqiqotlar bilan tasdiqlangan.

YaHM va innovatsion xarajatlar o'rtasidagi bog'liqlik

Tadqiqotlar YaHM va innovatsion xarajatlar o'rtasida kuchli bog'liqlik mavjudligini ko'rsatib, innovatsiyalarga ko'proq sarmoya kiritayotgan hududlarda iqtisodiy ishlab chiqarish hajmi mutanosib ravishda oshib borishini ko'rsatmoqda[7]. Markaziy federal okrugni o'rganish shuni ko'rsatdiki, innovatsion faollik yuqori bo'lgan hududlar iqtisodiy o'sishning innovatsiyalarga bog'liqligini kuchaytirgan holda yaxshi iqtisodiy ko'rsatkichlar haqida xabar berishdi[8]. Ilmiy-tadqiqot va ishlanmalarga investitsiyalar samaradorligi juda muhim, chunki innovatsiyalarga katta resurslar ajratadigan hududlar ko'pincha YaHM va innovatsion mahsulotlarning qiymati sezilarli darajada o'sadi[9].

Mintaqaviy rivojlanishga ta'siri

Natijalar mintaqaviy hokimiyat organlarini innovatsion sanoatni rag'batlantirishni qo'llab-quvvatlaydi, chunki bu raqobatbardoshlik va iqtisodiy barqarorlikni oshirishga olib kelishi mumkin[8]. Korrelyatsiyani tushunish innovatsiyalardan maksimal iqtisodiy foyda olish uchun resurslarni taqsimlashda yaxshiroq strategik rejalashtirish imkonini beradi[10]. Aksincha, ijobiy bog'liqlik aniq bo'lsa-da, ba'zi hududlarda innovatsiyalarga investitsiyalardan tushgan daromadlar, agar tegishli infratuzilma va bozor sharoitlari mavjud bo'lmasa, bu innovatsiyalar va iqtisodiy rivojlanishga muvozanatli yondashuv zarurligini ko'rsatishi mumkin[11].

So'nggi tadqiqotlar yalpi hududiy mahsulot (YaHM) va innovatsiyalar bilan bog'liq omillar o'rtasida kuchli ijobiy bog'liqlikni ko'rsatdi. Qozog'istonda olib borilgan tadqiqotlar YaHM va innovatsion faollik darajasi va innovatsion mahsulot hajmi o'rtasida yaqin bog'liqlik mavjudligini aniqladi[12]. Xuddi shunday, Rossiyada o'tkazilgan tadqiqot shuni ko'rsatdiki, innovatsion tovarlar, ishlar, xizmatlar va tashkiliy innovatsion xarajatlarning oshishi YaHM o'sishi bilan birga keladi[13]. Biroq, ushbu tadqiqot innovatsion faoliyat bilan shug'ullanuvchi korxonalar ulushi va YaHM o'rtasida sezilarli bog'liqlik yo'qligini ta'kidlaydi. Rossiyadagi Volga federal okrugining tahlili YaHM va innovatsion ko'rsatkichlar o'rtasidagi bog'liqlikni tasdiqladi, YaHMning innovatsion tarkibiy qismiga ta'sir qiluvchi asosiy omillarni aniqladi[14]. Ushbu topilmalar YaHM bo'yicha o'lchanadigan mintaqaviy iqtisodiy o'sishni ta'minlash uchun texnologik modernizatsiya va innovatsiyalarga sarmoya kiritish muhimligini birgalikda ta'kidlaydi.

Yalpi hududiy mahsulot (YaHM) va innovatsion faoliyatga sarflanadigan xarajatlar o'rtasidagi bog'liqlik murakkab va turli sharoitlarda farqlanadi. Ba'zi tadqiqotlar innovatsion xarajatlar va iqtisodiy o'sish o'rtasidagi ijobiy bog'liqlikni ko'rsatsa-da, boshqalari bu munosabatlar har doim ham oddiy bo'lmasligi mumkinligini ko'rsatmoqda[15].

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, innovatsiyalar uchun xarajatlarning oshishi YaHM o'sishiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Misol uchun, innovatsion xarajatlarning 1 foizga o'sishi YaHMning 87,7 foizga o'sishi bilan bog'liq bo'lib, innovatsiyalarning iqtisodiy samaradorlikdagi muhim rolini asoslaydi[16]. Innovatsion faoliyat samaradorligi ko'pincha mintaqaning infratuzilmasi va investitsiya darajasi bilan bog'liq bo'lib, innovatsiyalarga kuchli investitsiyalar YaHMni oshirishi mumkinligini ko'rsatadi[17].

Salbiy yoki murakkab munosabatlar

Aksincha, ba'zi tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, innovatsion faollikning yuqori darajasi har doim ham sezilarli iqtisodiy natijalarga olib kelmaydi. Innovatsion jarayonlarni samarasiz boshqarish innovatsion xarajatlar va YaHM natijalari o'rtasidagi uzilishga olib kelishi mumkin[18]. Bundan tashqari, innovatsion xarajatlar va YaHM o'rtasidagi bog'liqlikka tashqi omillar, masalan, bozor sharoitlari va umumiy iqtisodiy muhit ta'sir qilishi mumkin, bu munosabatlarni murakkablashtiradi[19].

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, innovatsion xarajatlar va YaHM o'rtasidagi ijobiy bog'liqlikni tasdiqlovchi jiddiy dalillar mavjud bo'lsa-da, bunday investitsiyalar samaradorligiga boshqaruvning samarasizligi va tashqi iqtisodiy omillar to'sqinlik qilishi mumkin. Ushbu murakkablik innovatsiyalarning mintaqaviy iqtisodiy o'sishga ta'sirini baholashda nozik yondashuv zarurligini ko'rsatadi.

Metodologiya. Biz tadqiqotda Yalpi hududiy mahsulot (mlrd.so'm) va Innovasion faoliyatga sarflangan xarajatlar hajmi (mlrd.so'm) o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganishga e'tibor qaratdik. Ushbu maqsadda bir omilli chiziqli regressiya modeli tanlandi. Ushbu metodologiya yondashuvi orqali biz innovatsion faoliyat uchun ajratilgan mablag'lar hududiy iqtisodiy o'sishga qanchalik ta'sir ko'rsatishini aniqlaymiz. Tadqiqotdagi o'zgaruvchilar Xorazm viloyati statistika boshqarmasidan olingan va 2010-2023 yillargacha bo'lgan davrni qamrab oladi.

Chiziqli regressiya modeli oddiy va samarali vosita bo'lib, bog'liq va mustaqil o'zgaruvchilar o'rtasidagi munosabatni aniqlashda qo'llaniladi. Ushbu model tanlanishining sababi — innovatsion xarajatlarning yalpi hududiy mahsulotga qanday ta'sir qilishini aniq ko'rsatish va ushbu bog'liqlik qanchalik kuchli ekanini baholashdir.

Modelning umumiy ko'rinishi quyidagicha ifodalanadi:

$$\log(\text{Hududiy mahsulot}_t) = \beta_0 + \beta_1 \log(\text{Innovation xarajat}_t) + \varepsilon_i \quad (1)$$

Bu yerda,

$\log(\text{Hududiy mahsulot}_t)$ - i-hudud uchun yalpi hududiy mahsulotning logarifmi.

$\log(\text{Innovation xarajat}_t)$ - i-hudud uchun innovatsiya xarajatlarning logarifmi.

β_0 - Intercept (o'zgarmas qism),

β_1 - Innovatsion xarajatlarning hududiy mahsulotga ta'sirini ko'rsatadigan koeffitsient,

ε_i – Xatolik, tasoddiy komponent.

Natijalar. Tadqiqotda yalpi hududiy mahsulot (YHM) va innovatsion faoliyatga ajratilgan xarajatlar o'rtasidagi bog'liqlik baholandi. 1-jadvalda model natijalarining batafsil tahlili va har bir ko'rsatkichning iqtisodiy mazmuni keltiriladi. Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, innovatsion faoliyat xarajatlarning o'sishi hududiy yalpi mahsulotga sezilarli va ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Quyidagi asosiy ko'rsatkichlar bu bog'liqlikni ko'rsatadi: Koeffitsient ($\text{Innovation xarajat}$) = 0.5159: Bu natija shuni bildiradiki, agar innovatsion xarajatlardagi o'zgarish 1% ga oshsa, yalpi hududiy mahsulot (YHM) o'rtacha 0.515% ga oshadi. Koeffitsientning ijobiy va statistik jihatdan ahamiyatli ($P < 0.001$) chiqishi innovatsion xarajatlarning iqtisodiy o'sishga muhim ta'sir ko'rsatishini tasdiqlaydi. Intercept (Ozod xad, β_0) = 5.601: Innovatsion xarajatlar nolga teng bo'lganda ham, YHMning logarifmik qiymati 5.601 bo'lishi kutiladi, ya'ni ushbu o'lchov boshqa omillar ta'sirini aks ettiradi. R-squared (R^2) = 0.8763: Ushbu ko'rsatkich modelning 87.63% tushuntiruvchanligini bildiradi. Ya'ni, innovatsion faoliyatga ajratilgan xarajatlar YHM o'zgarishlarining 87.63% ini izohlaydi. Bu

natija modelning kuchli ekanligini ko'rsatadi. F-statistika = 85.03, $P < 0.0000$: Model umumiy jihatdan statistik ahamiyatga ega ekanligini bildiradi. Ya'ni, modelda mustaqil o'zgaruvchi sifatida kiritilgan innovatsion xarajatlar YHMni sezilarli darajada tushuntiradi.

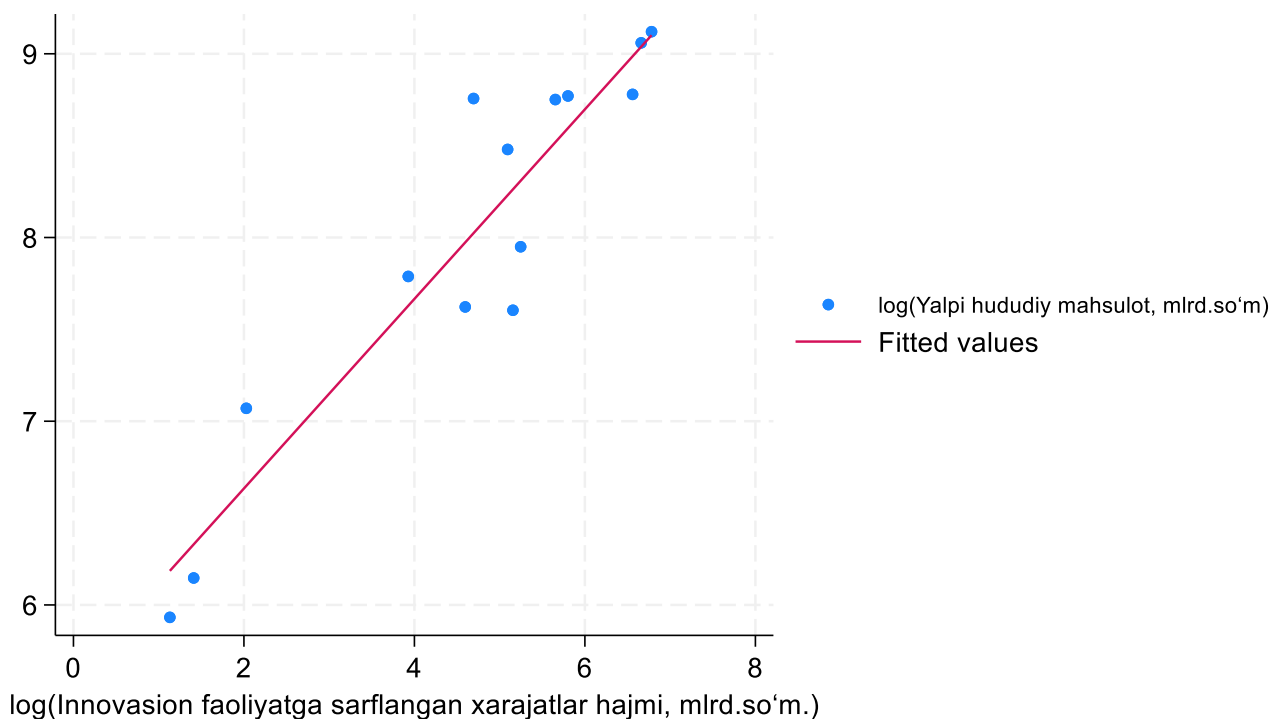
1-jadval. Regressiya tahlil natijalari

Source	SS	df	MS	Number of obs	=	14
Model	12.1492828	1	12.1492828	F(1, 12)	=	85.03
Residual	1.71451988	12	.142876656	Prob > F	=	0.0000
				R-squared	=	0.8763
				Adj R-squared	=	0.8660
Total	13.8638027	13	1.06644636	Root MSE	=	.37799

log_Hududiy_mahsulot	Coefficient	Std. err.	t	P> t	[95% conf. interval]	
log_Innovat_faol_sarf	.515927	.0559492	9.22	0.000	.3940243	.6378298
_cons	5.601997	.2777601	20.17	0.000	4.996809	6.207184

Qo'llanilgan modelning statistik jihatdan ahamiyatliligini tekshirish uchun bir qancha testlarni amalga oshirishimiz lozim. 2-jadvalda yalpi hududiy mahsulot (logarithm ko'rinishda) va innovatsion faoliyatga sarflangan xarajatlar hajmi o'rtasidagi bog'liqlik grafik shaklda tasvirlangan. Grafikda yillik kuzatuvlar nuqtalar shaklida ifodalangan bo'lib, ular innovatsiya xarajatlari va hududiy mahsulot o'rtasidagi bog'lanishni ko'rsatadi. Grafikda chiziqli regressiya tenglamasiga mos keluvchi fitted line (regressiya chizig'i) orqali bog'liqlikning umumiy yo'nalishi aks ettirilgan. Grafikda ko'rsatilgan nuqtalar regressiya chizig'i atrofida nisbatan yaxshi joylashgan. Bu innovatsion faoliyat xarajatlari va yalpi hududiy mahsulot o'rtasida ijobiy chiziqli bog'liqlik mavjudligini ko'rsatadi. Chiziq ijobiy yo'nalishda bo'lib, bu shuni anglatadiki, innovatsiyaga ajratilgan xarajatlarning oshishi yalpi hududiy mahsulotning oshishiga olib keladi. Nuqtalarning chiziq atrofida yaqin joylashgani bog'liqlikning kuchli ekanligini tasdiqlaydi.

Model ishonchliligini tekshirish uchun keying test Breusch-Pagan testi hisoblanadi. Breusch-Pagan/Cook-Weisberg testi regressiya modelida heteroskedastiklik mavjudligini aniqlash uchun qo'llaniladi. Heteroskedastiklik — bu xatoliklar dispersiyasining o'zgarmas emasligi, ya'ni turli kuzatuvlarda xatoliklar tarqalishining bir xil emasligi holati. Agar modelda heteroskedastiklik mavjud bo'lsa, OLS (eng kichik kvadratlar usuli) natijalari noto'g'ri baholanishi mumkin va bu standart xatolarni oshirib, regressiya koeffitsientlarining ishonchliligini pasaytiradi.

2-Jadval. Chiziqli bog'liklikni tekshirish natijasi

Bu test uchun Null va alternativ gipotezalar:

- Null gipoteza (H_0): Xatoliklar dispersiyasi o'zgarmas, ya'ni homoskedastiklik mavjud.
- Alternativ gipoteza (H_1): Xatoliklar dispersiyasi o'zgaradi, ya'ni heteroskedastiklik mavjud.

Tahlil natijalari 3-jadvalda keltirilgan, unga ko'ra, Chi-squared (χ^2) = 0.05, $P > \chi^2 = 0.8230$. P-qiymati 0.8230 bo'lgani sababli bu qiymat 0.05 dan katta. Bu shuni anglatadiki, null gipotezani (H_0) rad qilish uchun yetarli asos yo'q. Demak, xatoliklar dispersiyasi o'zgarmas deb hisoblanadi, ya'ni homoskedastiklik farazi bajarilgan. Homoskedastiklik mavjud, bu esa OLS modelidan olingan koeffitsientlar ishonchli ekanligini ko'rsatadi. Heteroskedastiklik aniqlanmaganligi sababli, robust standart xatolarni qo'llashga hojat yo'q va OLS natijalarini tahlil qilishni davom ettirish mumkin.

4-jadvalda Breusch-Godfrey LM testi natijalari keltirilgan. Breusch-Godfrey LM testi regressiya modelida avtokorrelyatsiya mavjudligini chuqurroq tekshirish uchun ishlatiladi. Ushbu test Durbin-Watson testiga nisbatan kuchliroq bo'lib, turli laglar uchun xatoliklarning o'zaro bog'liqligini aniqlashda qo'llaniladi. Bu test yordamida xatoliklar orasida seriya korrelyatsiya (o'z-o'zidan bog'liqlik) mavjud yoki yo'qligi baholanadi.

3-jadval. Breusch-Pagan testi natijasi.

Breusch-Pagan/Cook-Weisberg test for heteroskedasticity

Assumption: Normal error terms

Variable: Fitted values of log_Hududiy_mahsulot

 H_0 : Constant variance

$$\text{chi2}(1) = 0.05$$

$$\text{Prob} > \text{chi2} = 0.8230$$

Bu test uchun Null va Alternativ gipotezalar:

 H_0 (Null gipoteza): Xatoliklar orasida seriya korrelyatsiya mavjud emas. H_1 (Alternativ gipoteza): Xatoliklar orasida seriya korrelyatsiya mavjud.

Tahlil natijalari, $\text{Chi2}(1) = 0.773$, $P > \text{chi2} = 0.3794$. P-qiymat (0.3794) > 0.05 : Bu qiymat shuni ko'rsatadiki, null gipotezani (H_0) rad qilish uchun yetarli asos yo'q. Shunday qilib, xatoliklar orasida seriya korrelyatsiya mavjud emas deb hisoblanadi. Demak, Breusch-Godfrey testi natijasiga ko'ra, regressiya modelida avtokorrelyatsiya aniqlanmadi. Bu natija shuni bildiradiki, OLS (eng kichik kvadratlar usuli) natijalari ishonchli va xatoliklarning o'zaro bog'liqligi yo'q.

4-jadval. Breusch-Godfrey LM testi natijasi

Breusch-Godfrey LM test for autocorrelation

lags(p)	chi2	df	Prob > chi2
1	0.773	1	0.3794

 H_0 : no serial correlation

5-jadvalda Shapiro-Wilk testi natijalari keltirilgan. Shapiro-Wilk testi modeldagi xatoliklar (residuals) ning normal taqsimlanganligini aniqlash uchun qo'llaniladi. OLS regressiya modeli ishonchli natija berishi uchun xatoliklarning normal taqsimlangan bo'lishi muhim. Agar xatoliklar normal taqsimlangan bo'lsa, model koeffitsientlarining baholari va ularning statistik ahamiyati ishonchli bo'ladi. Test uchun Null va Alternativ Gipotezalar:

 H_0 (Null gipoteza): Xatoliklar normal taqsimlangan. H_1 (Alternativ gipoteza): Xatoliklar normal taqsimlanmagan.

Tahlil natijalariga ko'ra, $N = 14$: Kuzatishlar soni. $W = 0.98151$: Shapiro-Wilk statistikasi. $\text{Prob} > z = 0.98264$: P-qiymati. P-qiymati $= 0.98264 > 0.05$: Bu qiymat shuni anglatadiki, null gipotezani (H_0) rad etish uchun yetarli asos yo'q. Ya'ni, xatoliklar normal taqsimlangan deb hisoblanadi. Demak, Shapiro-Wilk testi natijasiga ko'ra, xatoliklar normal taqsimlangan. Bu natija OLS modeli uchun muhim, chunki koeffitsientlar va ularning t-statistikalari ishonchli deb hisoblanadi. OLS modeli yordamida olingan natijalarga asoslanib, to'liq tahlil va ishonchli xulosalar chiqarish mumkin.

5-jadval. Shapiro-Wilk testi natijasi

Shapiro-Wilk W test for normal data

Variable	Obs	W	V	z	Prob>z
resid	14	0.98151	0.342	-2.112	0.98264

Umuman olganda biz tanlagan model xar taraflama ishonchli va bizning tahlildan olgan ma'lumotlarimiz ishonchli. Yuqoridagi tahlillardan ko'rinib turibdiki, Xorazm viloyati misolida innovatsion faoliyatga yo'naltirilgan xarajatlar va yalpi hududiy mahsulot (YHM) o'rtasida ijobiy va kuchli bog'liqlik mavjud. Ushbu bog'liqlikdan quyidagi muhim xulosalarni chiqarish mumkin, ya'ni, Innovatsion xarajatlarning iqtisodiy o'sishga ta'siri: – Tadqiqot natijalariga ko'ra, innovatsion faoliyatga ajratilgan mablag'larning 1% ga oshishi, YHM ni o'rtacha 0.515% ga oshiradi. Bu esa innovatsion faoliyat iqtisodiyotga sezilarli hissa qo'shayotganini tasdiqlaydi. Statistik ishonchlilik: – Tahlilda $P < 0.001$ qiymati regressiya modelida innovatsion xarajatlar koeffitsientining statistik jihatdan ahamiyatli ekanini ko'rsatadi. Bu natija innovatsion faoliyatga yo'naltirilgan mablag'lar iqtisodiy rivojlanish omili sifatida muhim rol o'ynashini isbotlaydi. Shuningdek, $R^2 = 0.8763$ ko'rsatkichi modelning tushuntirish qobiliyatining yuqoriligini bildiradi. Modelning barqarorligi va mosligi: – Breusch-Pagan testi natijalariga ko'ra, heteroskedastiklik aniqlanmagan, bu esa OLS modelining ishonchligini tasdiqlaydi. Xuddi shuningdek, Breusch-Godfrey testi natijasida avtokorrelyatsiya mavjud emasligi aniqlangan, bu esa tahlil natijalari bo'yicha modelning ishonchli ekanligini ko'rsatadi. Taqsimotning normal holati: – Shapiro-Wilk testi modeldagi xatoliklarning normal taqsimlanganini tasdiqladi ($P = 0.98264$). Bu esa regressiya koeffitsientlarining statistik jihatdan ishonchli ekanligini bildiradi va natijalarni interpretatsiya qilishda muhim ahamiyatga ega.

Ushbu tadqiqot asosida bir qator siyosiy va iqtisodiy tavsiyalar ishlab chiqilishi mumkin. Innovatsion faoliyatga sarmoya kiritishni ko'paytirish: – Tahlil natijalariga ko'ra, innovatsiya iqtisodiy o'sish uchun asosiy drayverlardan biri hisoblanadi. Shuning uchun, viloyat va mamlakat miqyosida innovatsion loyihalarga davlat va xususiy sektor tomonidan qo'shimcha sarmoyalarni rag'batlantirish muhimdir. Tadqiqot va rivojlanish (R&D) bo'yicha hamkorlikni kuchaytirish: – Innovatsion faoliyatni yanada rivojlantirish uchun universitetlar, ilmiy-tadqiqot institutlari va biznes sektori o'rtasida hamkorlik mexanizmlarini mustahkamlash lozim. Bu nafaqat yangi texnologiyalarni joriy etishga, balki ishlab chiqarish samaradorligini oshirishga ham xizmat qiladi. Hududiy innovatsiya infratuzilmasini rivojlantirish: – Innovatsiya jarayonlari samaradorligini oshirish uchun maxsus texnoparklar, inkubatorlar va startaplarni qo'llab-quvvatlovchi muassasalar tashkil etilishi lozim. Bu hududlarda yangi g'oyalar va texnologiyalarni rivojlantirishga zamin yaratadi. Uzoq muddatli monitoring va baholash tizimini joriy etish: – Innovatsion faoliyatga qaratilgan xarajatlarning iqtisodiy o'sishga ta'sirini muntazam kuzatib borish va ularni tahlil qilish uchun monitoring va baholash tizimlarini yo'lga qo'yish lozim. Bu kelgusida yanada samarali strategiyalar ishlab chiqishga yordam beradi.

Xulosa. Ushbu tadqiqot natijalari Xorazm viloyatidagi innovatsion xarajatlar va hududiy yalpi mahsulot (YHM) o'rtasida kuchli va ijobiy bog'liqlik mavjudligini aniq ko'rsatdi. Innovatsion faoliyat uchun ajratilgan mablag'lar iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishda muhim ahamiyatga ega bo'lib, xarajatlar hajmining 1% ga ortishi YHM ni o'rtacha 0.515% ga oshishiga

olib kelishi isbotlandi. Tadqiqotda qo'llanilgan chiziqli regressiya modeli barqaror va ishonchli ekani aniqlanib, heteroskedastiklik va avtokorrelyatsiya kabi statistik muammolarning yo'qligi tasdiqlandi. Ushbu natijalar OLS (eng kichik kvadratlar usuli) asosidagi modelning samarali va mosligini ko'rsatadi.

Mazkur tadqiqotdan kelib chiqqan holda, innovatsion faoliyatga davlat va xususiy sektor tomonidan qo'shimcha sarmoyalarni rag'batlantirish zarurligi tavsiya etiladi. Innovatsiya infratuzilmasini rivojlantirish maqsadida texnoparklar, inkubatorlar va startaplarni qo'llab-quvvatlash uchun yangi tashabbuslarni joriy etish lozim. Bundan tashqari, tadqiqot va biznes sektori o'rtasida hamkorlik aloqalarini mustahkamlash orqali iqtisodiy samaradorlikni oshirishga erishish mumkin. Muntazam monitoring va baholash tizimini yo'lga qo'yish orqali innovatsion faoliyatning iqtisodiy o'sishga ta'sirini kuzatib borish va rivojlanish strategiyalarini takomillashtirishga katta imkoniyatlar ochiladi. Ushbu xulosalar kelgusida yanada samarali iqtisodiy siyosatlarni ishlab chiqishga xizmat qiladi va iqtisodiy rivojlanishning asosiy drayveri sifatida innovatsion faoliyatning o'rni va ahamiyatini yanada yuksaltirishga yordam beradi.

Адабиётлар/Литература/References:

1. X. F. Saribayevich, X. X. Sariyevich, S. Davlatov, H. Turobova, and S. Ruziyev, "Analysis of Factors Affecting CO2 Emissions: In the Case of Uzbekistan," *International Journal of Energy Economics and Policy*, vol. 14, no. 4, pp. 207–215, Jul. 2024, doi: 10.32479/IJEEP.16193.
2. F. S. Xolmurotov, X. S. Xolmuratov, and Y. R. Yakubova, "Assessment of the impact of agriculture on the regional socio-economic development," *E3S Web of Conferences*, vol. 548, p. 01003, Jul. 2024, doi: 10.1051/E3SCONF/202454801003.
3. A. Say and H. Affes, "Study of the Relationship Between Innovation and Economic Growth," *Advances in finance, accounting, and economics book series*, pp. 235–245, May 2024, doi: 10.4018/979-8-3693-3932-9.CH015.
4. К. Л. А. КУЗЬМИНА Л.А., "Assessment of the impact of innovative entrepreneurship on the development of the region's economy," *Экономика и предпринимательство*, no. 5(166), pp. 654–658, Jun. 2024, doi: 10.34925/EIP.2024.166.5.131.
5. O. M. Lutskiv, M. S. Habrel, and N. M. Popadynets, "Modeling the impact of innovation activity on the productive capacity of the economy of Ukrainian regions," *Regional economy*, no. 1(111), pp. 16–24, Jan. 2024, doi: 10.36818/1562-0905-2024-1-2.
6. Ф. С. Холмуротов, "Development of predicted values of key indicators of agriculture in the Khorezm region," *Экономика и предпринимательство*, no. 6(131), pp. 577–581, Aug. 2021, doi: 10.34925/EIP.2021.131.6.112.
7. S. A. Grachev and M. I. Zakirova, "Spatial Specifics of Investment Utilization in a Regional Economy," *Proceedings of the International Scientific Conference "Far East Con" (ISCFEC 2020)*, vol. 128, pp. 1635–1639, Mar. 2020, doi: 10.2991/AEBMR.K.200312.224.
8. P. A. Prokhorenkov and T. V. Reger, "Innovations as a factor of regional development," *Фундаментальные исследования*, no. №12 2022, pp. 75–80, Jan. 2022, doi: 10.17513/FR.43400.
9. R. Ivanova, D. Mukhametzyanova, O. Belay, R. Sirazetdinov, and E. Biktemirova, "Modeling the innovative development of the economy based on the investment demand prognosis," *E3S Web of Conferences*, vol. 274, p. 05010, Apr. 2021, doi: 10.1051/E3SCONF/202127405010.
10. K. Fozil Saribaevich, "МИНТАҚАДА ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ РИВОЖЛАНИШИГА ТАЪСИР ҚИЛУВЧИ ОМИЛЛАР ТАСНИФИ," *Iqtisodiyot va ta'lim*, vol. 24, no. 2, pp. 386–391, Apr. 2023, doi: 10.55439/ECED/VOL24_ISS2/A62.

11. X. F. Saribayevich, X. X. Sariyevich, S. Davlatov, H. Turobova, and S. Ruziyev, "Analysis of Factors Affecting CO2 Emissions: In the Case of Uzbekistan," *International Journal of Energy Economics and Policy*, vol. 14, no. 4, pp. 207–215, Jul. 2024, doi: 10.32479/IJEEP.16193.
12. A. A. Nurpeisova and Z. K. Yesymkhanova, "Влияние инновационных факторов на инновационное развитие регионов Казахстана," *Вестник университета «Туран»*, vol. 0, no. 4, pp. 195–201, Dec. 2020, doi: 10.46914/1562-2959-2020-1-4-195-201.
13. A. A. DUBOVITSKII, E. A. KLIMENTOVA, and M. A. ROGOV, "Differentiation of regional innovative development in Russia," *Regional Economics: Theory and Practice*, vol. 20, no. 8, pp. 1567–1585, Aug. 2022, doi: 10.24891/RE.20.8.1567.
14. Г. З. Низамова and Д. Р. Мусина, "Analysis of Factors of Innovative Development of Regions," *Экономика и управление: научно-практический журнал*, no. 6(162), Dec. 2021, doi: 10.34773/EU.2021.6.9.
15. X. Ф. Сарибоевич, "АНАЛИЗ РАЗВИТИЯ МАЛОГО БИЗНЕСА И ЧАСТНОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В РЕГИОНАЛЬНОМ СЕЛЬСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ (НА ПРИМЕРЕ ХОРАЗМСКОЙ ОБЛАСТИ)," *НАУЧНО-ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ "MA'MUN SCIENCE"*, vol. 1, no. 2, pp. 83–91, Jul. 2023, doi: 10.47390/SCP1342V3I7Y2023N12.
16. L. Zeynalli, G. Huseynli, and M. Huseynli, "The impact of the innovation on the economy: an empirical analysis for Azerbaijan," *Socioeconomic challenges*, vol. 6, no. 4, pp. 21–33, Jan. 2022, doi: 10.21272/SEC.6(4).21-33.2022.
17. R. Ivanova, D. Mukhametzhanova, O. Belay, R. Sirazetdinov, and E. Biktemirova, "Modeling the innovative development of the economy based on the investment demand prognosis," *E3S Web of Conferences*, vol. 274, p. 05010, Apr. 2021, doi: 10.1051/E3SCONF/202127405010.
18. I. Bakeeva, B. Bakeev, V. Trutnev, G. Mingaleev, and V. Babushkin, "Influence Of Level Of Development Of Innovative Potential Of Region On Results Of Innovative Activity," pp. 28–32, Aug. 2018, doi: 10.2991/ICEMW-18.2018.6.
19. T. V. Marchenko, "Correlation-Regression Analysis of Innovation Factor Influence on GDP Growth," *Science and innovation*, vol. 18, no. 5, pp. 3–15, Sep. 2022, doi: 10.15407/SCINE18.05.003.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ
ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ**

№ 11 (4) – 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

**Ижтимоий-гуманитар фанларнинг
долзарб муаммолари**” электрон
журнали 2020 йил 6 август куни 1368-
сонли гувоҳнома билан давлат
рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой
тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-
уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).